

**Ключевые слова:** биометрия, идентификация, верификация, отпечатки пальцев, радужная оболочка, идентификация лица, идентификация по голосу, охранная система.

**Gnidets T. Y. Biometrics: strengths and weaknesses**

*The article considers the issues of biometry, its regulations, categories and main types of biometrical systems, such as scanning by the fingerprints, eye retina, form of face, voice, hand geometry, person's signature. It also contains some information about such strong sides of biometry, its application in the sphere of the society and state security, duly performance record, control for the access, protection of information and introduction passport and visa requirements, besides, the article also considers some drawbacks of biometrical systems which were singled out by its opponents, which includes the risk of attack on the bearer of biometric identifiers, impossibility of changing biometrical codes, lack of some biometric systems with the possibility of their breaking, and industrious suppression of the devices drawbacks by the producing companies. Special place was given to the description of the process of the biometric systems introduction into different spheres of everyday life of state and society in certain countries of the world.*

*When writing the article, the author's objective was to expound main issues as to the use of modern biometrical technologies, and, first of all, about existing of biometrical systems of protection and control as well as information about biometrical databases efficiently operating abroad.*

*In his article the author comes to the conclusion that the development of biometry is a top branch of modern technologies development. Therefore, in order for the biometric systems to be approved by the Ukrainian society, it is necessary to take into account the following three factors: first of all, the device should not produce the sense of discomfort; secondly, the biometric device should be user-friendly; thirdly, biometric device should operate reliably and accurately*

**Key words:** biometrics, identification, verification, fingerprints, iris, face identification, voice identification, security system.

*Стаття надійшла 25 грудня 2013 р.*

УДК 343.123.12: 343.37

**Н. Л. Гула**

**ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬСЯ У СФЕРІ ЦІЛЬОВИХ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ДЕРЖАВНИХ ФОНДІВ**

*З'ясовано основні види правопорушень, які скоюються у сфері цільових спеціалізованих державних фондів. Зазначено, що посягання на бюджетні кошти, спрямовані на соціальну підтримку населення, охоплюють більше 20% злочинів, учинених у бюджетній сфері. Акцентовано на способах учинення*

*правопорушень у сфері цільових спеціалізованих державних фондів, окреслено злочинні дії у цій сфері залежно від об'єкта злочинного посягання. Розгорнуто проаналізовано позиції українських учених щодо актуальних питань, пов'язаних із учиненням злочинів у бюджетній сфері.*

**Ключові слова:** *правопорушення, спеціалізовані фонди, бюджетна сфера, економічні злочини, способи вчинення.*

**Постановка проблеми.** Серед найважливіших проблем сучасного економічного розвитку України – підвищення ефективності використання державних фінансових ресурсів для забезпечення сталого економічного зростання національної економіки та соціального забезпечення населення. Одним із засобів державного регулювання соціальної політики є функціонування цільових спеціалізованих державних фондів, які утворюють особливу ланку фінансової системи держави, яка має конкретне цільове призначення та закріплену законодавством самостійність. Характерною ознакою централізованих фондів є чітко визначені джерела формування і напрями використання коштів і, відповідно, створення таких фондів визначається конкретними потребами держави, тому їх склад і включення до бюджетів визначається законодавством. Кошти, що надходять до цільових фондів, переважно спрямовуються на реалізацію соціальної політики держави: фінансування забезпечення зайнятості населення; державного страхування на випадок безробіття; у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням; виплату державних пенсій; соціальної захищеності інвалідів в Україні; забезпечення розвитку економічної інфраструктури тощо.

**Стан дослідження.** Вивчення правопорушень, які вчиняються у сфері використання державних коштів, здійснювали такі науковці: А. В. Баб'як, Ю. Л. Анісімов, К. С. Арутюнян, Д. О. Бойков, Н. О. Гуторова, Ю. М. Демидов, З. Б. Живко, О. Г. Карпов, А. В. Макаров, С. І. Марко, П. П. Михайленко, Ю. С. Назар, Д. Й. Никифорчук, С. І. Ніколаюк, О. С. Русакова, І. А. Сікорська, Р. Л. Степанюк, О. В. Тихонова, Р. Р. Фазилов, А. К. Щегуліна та ін.

А. В. Баб'як та інші науковці зазначають, що суспільна небезпека правопорушень у цій сфері полягає у заподіянні економічних збитків державі, порушенні бюджетного законодавства, створенні передумов для корупції. Порушення норм вказаного законодавства призводить до заборгованості з виплат щодо соціального захисту громадян [1, с. 30].

Правопорушення у сфері цільових спеціалізованих фондів належать до злочинів, що вчиняються у господарській та службовій діяльності.

Господарський злочин, як вказував П. П. Михайленко, може бути визначений як здійснення суспільно небезпечних і протиправних діянь, що роблять замах на нормальну, таку, що відповідає інтересам держави і життєвим інтересам трудящих, роботу промисловості, сільського господарства, фінансів, торгівлі або іншій галузі народного господарства [2, с. 135].

Практики та науковці господарські злочини відносять до категорії економічних. Тому виявлення й ефективне розслідування економічних злочинів є одним з актуальних напрямів діяльності ДСБЕЗ, де є проблемні питання.

Цей аспект розглядали такі вчені, як О. М. Бандурка, Л. В. Бертовський, В. Т. Білоус, А. Ф. Волобуєв, О. Г. Кальман, А. Г. Корчагин, Г. А. Матусовський, В. А. Образцов, Б. Свенссон, П. С. Яні та ін.

Перехід України до ринкової економіки, розвиток підприємництва, заохочення конкуренції, розширення зовнішньої торгівлі сприяли створенню нових можливостей для злочинної діяльності у сфері економіки. У такому виді злочинів з'являються більш складні та витончені способи їх учинення, відтак підвищується їх суспільна небезпечність [3, с. 71].

Означений термін уперше вжив у 1939 р. американський кримінолог Е. Сатерленд, який став засновником концепції економічної злочинності [4, с. 45]. Такі злочини зазвичай мають інтелектуальний характер, а їх головними особливостями є: маскування під законну економічну діяльність; уміння злочинців пристосовуватись до нових форм і методів підприємницької діяльності; досконале володіння ринковою ситуацією; використання прогалин чинного законодавства, яке регулює підприємницьку діяльність.

Як зазначає О. Г. Кальман, економічна злочинність – це сукупність умисних корисливих злочинів і осіб, які їх учинили, у сфері легальної і нелегальної економічної діяльності, головним безпосереднім об'єктом яких є відносини власності і у сфері виробництва, обміну, розподілу і споживання товарів та послуг [5, с. 141]. Економічні злочини, як вважає В. Т. Білоус, – це передбачені кримінальним законом діяння у сфері економічних відносин, спрямовані на порушення відносин власності та існуючого порядку здійснення господарської діяльності [6, с. 72].

У подальшому О. Г. Кальман зазначав, що до злочинів економічної спрямованості належить доволі широке коло злочинних діянь: майже всі службові злочини; злочини, пов'язані з обігом наркотиків та зброї; господарські злочини і навіть убивства на замовлення [5, с. 138]. Це поняття найчастіше вживають кримінологи.

Найбільш повне поняття характеристики злочинів надано С. І. Ніколаюком у Міжнародній поліцейській енциклопедії: це сукупність ознак, за допомогою яких можна визначити напрям і зміст дій оперативного працівника на будь-якому етапі запобігання та викриття злочинів, вибрати найбільш ефективні тактичні прийоми проведення ОРЗ щодо встановлення винних осіб [7, с. 600].

**Мета** статті – визначення основних правопорушень та окреслення способів їх учинення у сфері цільових спеціалізованих державних фондів.

**Виклад основних положень.** Характеристика правопорушень у сфері цільових спеціалізованих державних фондів є дещо складною, тому що вимагає глибоких знань особливостей різних правових, економічних та інших категорій.

Дослідженням встановлено, що посягання на бюджетні кошти, що спрямовані на соціальний захист населення, становить понад 20% усіх злочинів, скоєних у бюджетній сфері.

В. І. Василичук характеризує злочини у бюджетній сфері і зазначає, що це різні види умисних протиправних суспільно небезпечних діянь осіб з використанням наданих їм можливостей чи посадового становища, що посягають на встановлений чинним законодавством порядок функціонування бюджетної системи України та вчинені з метою незаконного збагачення, відповідальність за які передбачена кримінальним законодавством України [8, с. 67].

Також слід звернути увагу, що поряд із терміном «злочини у бюджетній сфері» в юридичній літературі застосовується і такий термін, як «злочини проти державних фінансів». Вітчизняний дослідник Н. О. Гуторова до злочинів проти державних фінансів залежно від видового (групового) об'єкта відносить три групи злочинів: 1) посягання на відносини щодо мобілізації грошових коштів до державних централізованих і децентралізованих фондів фінансових ресурсів; 2) посягання на відносини у сфері розподілу, перерозподілу й використання державних централізованих і децентралізованих фондів фінансових ресурсів; 3) посягання на відносини щодо регулювання грошового обігу, валютного регулювання та контролю [9, с. 22].

А. В. Макаров цей вид злочинності також відносить до трьох основних груп:

- злочини, які безпосередньо посягають на порядок використання бюджетних і коштів державних позабюджетних фондів;
- злочини, які посягають на відносини, що виникають на стадії формування доходів бюджетів усіх рівнів;
- злочини, які посягають на відносини, що виникають на стадії використання бюджетних коштів [10, с. 68].

Учений Ю. Л. Анісімов за дослідження злочинів у бюджетній сфері вживає поняття «злочини в сфері бюджетних відносин», під якими розуміє умисні, кримінально карані діяння, що посягають на державне майно та фінансово-бюджетне забезпечення державного управління [11, с. 6, 17].

О. Титаренко та В. Руфанова вважають злочинами дії із використанням бюджетних коштів, передбачені ст.ст. 191, 210, 211, 222, 364, 365, 366, 367, 368 КК України [12, с. 101].

Крім зазначених, Л. П. Скалозуб відносить до злочинів у бюджетній сфері ще низку злочинних діянь, що вчиняються в організаціях, які утримуються за рахунок відповідного бюджету (заклади соціального та пенсійного забезпечення та ін.), зокрема:

- привласнення товарно-матеріальних цінностей;
- незаконне нарахування та виплата зарплат, пенсій тощо;
- привласнення коштів із надходжень з оплати різних послуг;
- привласнення коштів з асигнувань на різні витрати та відрядження;
- незаконне надання путівок тощо [13, с. 335–342].

У процесі дослідження встановлено, що, крім розкрадань і нецільового витрачання грошових засобів цільових спеціалізованих державних фондів, на об'єктах досліджуваної системи здійснюються і інші протиправні діяння (зловживання посадовими повноваженнями, перевищення посадових повноважень, незаконна участь у підприємницькій діяльності, отримання неправомірної вигоди, службове підроблення тощо).

В. Пилипенко підкреслює, оскільки законодавство про бюджетну систему порушується службовою особою шляхом використання нею влади чи службового становища всупереч інтересам служби або вчинення дій, що сягають за межі наданих їй законом прав і повноважень, то злочин, передбачений ст. 210 КК України, за своїм змістом є різновидом зловживання владою чи службовим становищем (ст. 364) або ж перевищенням влади чи службових повноважень (ст. 365) [14, с. 37].

Наприклад, Н. В. Туркіна зауважує, що, оскільки правова природа бюджетного права виникає з права фінансового, то в найзагальнішому об'єкті неправомірної поведінки, що передбачає відповідальність за порушення бюджетних правовідносин, є фінансова дисципліна у сфері суспільних відносин, які врегульовані нормами фінансового права [15, с. 171].

За окремими дослідженнями встановлено, що серед суб'єктів, які протидіють злочинам у бюджетній сфері, чільне місце належить підрозділам ДСБЕЗ, що входять у структуру кримінальної міліції МВС України і, як свідчить аналіз статистичних даних, викривають майже 80% усіх злочинів у бюджетній сфері та близько 90% фактів одержання неправомірної вигоди. Так, лише упродовж 2012 року викрито 967 злочинів, зокрема 19 фактів одержання неправомірної вигоди. За їх учинення до кримінальної відповідальності притягнуто 449 службових осіб суб'єктів господарювання, що є постачальниками товарів, робіт і послуг, і 190 членів конкурсних комісій і розпорядників державних коштів [16, с. 335–342].

Найважливішим елементом характеристики правопорушень у сфері цільових спеціалізованих державних фондів є сукупність даних, що характеризують способи злочинних посягань. Зазначимо, що в цей час подібні способи дещо ускладнилися. У більшості випадків (84%) злочин маскується під фінансову або господарську діяльність, а спричинення збитку представляється як затримка виконання цивільно-правових зобов'язань. Для здійснення розкрадання злочинці впродовж тривалого часу прагнуть надати своїй діяльності якомога легальнішого вигляду.

Учинення злочинів у зазначених фондах може здійснюватись і у сфері господарської діяльності, і в діяльності, що не пов'язана з господарюванням. Йдеться насамперед про забезпечення соціального захисту населення та обслуговування сфери.

На основі дослідження підрозділяємо правопорушення, що здійснюються в такій сфері, залежно від об'єкта злочинного посягання, на:

1. Посягання на бюджетні кошти фонду заробітної плати.
2. Викрадення фізичними особами бюджетних коштів пенсійного фонду, призначених на виплату пенсії, з використанням фіктивних документів про встановлення інвалідності.
3. Викрадення працівниками пенсійного фонду бюджетних коштів, призначених на виплату пенсій, шляхом залучення підставних осіб для завищення сум грошових виплат.

4. Посягання на бюджетні кошти соціального страхування, виділених як безповоротна фінансова допомога для працевлаштування інвалідів.

5. Посягання службовими особами управління праці та соціального захисту населення на бюджетні кошти, виділені на фінансування державних програм соціального захисту інвалідів.

6. Посягання фізичних осіб на кошти фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування.

7. Посягання юридичних осіб на кошти фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування.

8. Посягання на кошти фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, виділені на виплату допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами.

Також визначено злочинні прояви у зазначеній сфері, які вчиняються під час здійснення закупівлі товарів, робіт і послуг за державні кошти:

1. Зловживання службових осіб – розпорядників коштів під час визначення переможців тендерних процедур.

2. Надання службовими особами суб'єктів господарювання розпорядникам бюджетних коштів недостовірних відомостей з метою отримання переваг під час проведення тендерних процедур.

Наприклад, у Пенсійному фонді України вчиняються такі правопорушення:

– розкрадання коштів, призначених для виплати пенсій, посадовими особами поштового зв'язку;

– зловживання посадових осіб банківських установ і комерційних структур із пенсійними коштами;

– зловживання керівників комерційних структур, які зобов'язані здійснювати відрахування обов'язкових платежів до Пенсійного фонду;

– розкрадання фізичними особами бюджетних коштів пенсійного фонду, призначених на виплату пенсії з використанням фіктивних документів про встановлення інвалідності;

– одержання неправомірної вигоди з боку посадових осіб регіональних управлінь Пенсійного фонду.

У боротьбі зі злочинами у сфері цільових спеціалізованих державних фондів особливе значення має характеристика способів їх учинення, що дозволяє визначити:

– місцезнаходження, характер і вид слідів, що мають доказове значення;

– оперативно-розшукові сили, засоби, методи й прийоми, необхідні для виявлення, закріплення цих слідів, установлення особистості злочинця за ознаками способу злочину;

– завдання й тактику необхідних для цього оперативно-розшукових заходів і дій та їх послідовність, що забезпечують одержання оперативно значущої інформації й виявлення винних;

– оперативно-розшукові заходи, необхідні для встановлення обставин, що сприяють сумнівним операціям із матеріальними цінностями або грошовими засобами.

Обстановка характеризує внутрішні умови функціонування того чи іншого суб'єкта фондів, а саме: правовий статус юридичної особи, що надає соціальні послуги; зміст нормативно-правових актів, на підставі яких діють службові особи, що укладають правочини чи здійснюють фінансові операції з надання таких послуг; документообіг і порядок його ведення на підприємстві, установі (наприклад, згідно із Законами України «Про банки і банківську діяльність» і «Про платіжні системи і переказ грошей в Україні», банки зобов'язані зберігати електронні документи, як і їх паперові аналоги); стан контролю за здійсненням господарських і фінансових операцій; ділові та моральні властивості безпосередніх виконавців господарських та фінансових операцій (відомості щодо їх способу життя, стосунків) тощо.

Також необхідно зауважити, що обстановка вчинення правопорушень у сфері цільових спеціалізованих державних фондів детермінує поведінку винного, насамперед вибір ним способу вчинення злочину, оскільки обрати конкретний спосіб його вчинення можна лише за наявності інформації стосовно обстановки, в якій укладатимуться правочини чи здійснюватимуться фінансові операції. Йдеться про наявність або відсутність недоліків у дотриманні правил внутрішнього контролю за використанням державних коштів, укладанням і виконанням договорів щодо придбання товарів і виконання робіт і послуг, ефективність внутрішнього контролю стосовно сумнівних фінансових операцій, правильності організації обліку та звітності за фінансово-господарськими операціями, розрахунками тощо.

**Висновок.** У формуванні концепції характеристики правопорушень у сфері цільових спеціалізованих державних фондів і розробленні основ методики викриття зазначеної категорії злочинів вирішальну роль виконує спосіб їх учинення як система дій, прийомів, операцій, спрямована на незаконне заволодіння державними коштами з використанням комерційних структур. Головне місце у складній структурі



злочинів, поряд із підготовкою до їх вчинення та приховуванням, маскуванням її наслідків, посідають дії з безпосереднього заволодіння державними коштами.

1. Протидія злочинам, що вчиняються у бюджетній сфері: навч. посібник / А. В. Баб'як, З. Б. Живко та ін. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. – 168 с.

2. Расследование уголовных дел: пособие для практических работников / под общ. ред. П. П. Михайленко. – К.: Редакционно-издательский отдел МООП УССР, 1966. – 814 с.

3. Савчук Т. І. Поняття економічних злочинів та їх види / Т. І. Савчук // Право і безпека. – Х.: ХНУВС, 2009. – № 1. – С. 71–76.

4. Сатерленд Э. Являются ли преступления людей в белых воротничках преступлениями / Э. Сатерленд // Социология преступности: сб. статей. – М., 1996. – С. 45–59.

5. Кальман О. Г. Економічна злочинність і суміжні з нею поняття / О. Г. Кальман // Проблеми законності. – 2002. – Вип. 55. – С. 133–141.

6. Білоус В. Т. Координація боротьби з економічною злочинністю: монографія / В. Т. Білоус. – Ірпінь: Акад. держ. податк. служби України, 2002. – 449 с.

7. Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. / відп. ред.: В. В. Коваленко, С. М. Моїсєєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. – Т. 6: Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції). – К.: Атіка, 2008. – 1128 с.

8. Василичук В. І. Оперативно-розшукова профілактика злочинів підрозділами ДСБЕЗ у сфері господарської діяльності / В. І. Василичук // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – К.: НАВСУ. – 2004. – № 5. – С. 66–72.

9. Гуторова Н. О. Кримінально-правова охорона державних фінансів України: монографія / Н. О. Гуторова. – Х.: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2001. – 384 с.

10. Макаров А. В. Преступность в бюджетной сфере: понятие, тенденции, предупреждение / А. В. Макаров. – СПб.: Нева, 2005. – 365 с.

11. Анисимов Ю. Л. Квалификация преступлений в сфере бюджетных отношений / Ю. Л. Анисимов. – Нижний Новгород: Волга, 2002. – 243 с.

12. Титаренко О. Злочини, пов'язані з незаконним використанням бюджетних коштів: визначення поняття / О. Титаренко, В. Руфанова // Юридична Україна. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – № 2. – С. 99–103.

13. Скалозуб Л. П. Організаційні засади протидії злочинам у бюджетній сфері: шляхи їх удосконалення / Л. П. Скалозуб, В. І. Василичук // Науковий вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ. – 2009. – № 2. – С. 335–342.

14. Пилипенко В. Науково-практичні аспекти притягнення до кримінальної відповідальності за злочини у бюджетній сфері / В. Пилипенко // Фінансовий контроль. – К., 2010. – № 7 (60). – С. 36–38.

15. Туркіна Н. В. Об'єкт бюджетного правопорушення (фінансово-правові аспекти) / Н. В. Туркіна // Право і безпека: науковий журнал Харківського

національного університету внутрішніх справ. – Х.: ХНУВС, 2004. – № 3, 1. – С. 170–173.

16. За даними ДДСБЕЗ МВС України: аналітична довідка про стан протидії економічним злочинам у 2011–2012 рр. – К.: ДДСБЕЗ МВС України. – 2013. – № 5/1389. – 3 с.

**Гула Н. Л. Правонарушения, которые совершаются в сфере целевых специализированных государственных фондов**

*Выявлены основные виды правонарушений, которые совершаются в сфере целевых специализированных государственных фондов. Отмечено, что посягательство на бюджетные средства, направленные на социальную поддержку населения, охватывают больше 20% преступлений, совершенных в бюджетной сфере. Акцентировано на способах совершения правонарушений в сфере целевых специализированных государственных фондов, очерчены преступные действия в этой сфере в зависимости от объекта преступного посягательства. Развернуто проанализированы позиции украинских ученых относительно актуальных вопросов, связанных с совершением преступлений в бюджетной сфере.*

**Ключевые слова:** правонарушение, специализированные фонды, бюджетная сфера, экономические преступления, способы совершения.

**Gula N. L. The offences committed in the sphere of the specific specialized state funds**

*The article deals with the offences committed in the sphere of the specific specialized state funds.*

*Among the major problems of modern economic development in Ukraine there is a decision of the problems of efficiency increase of the financial resources state use for providing of the permanent economy growing of national economy and the population public welfare. One of the facilities of government control of the social policy there is a functioning of the having a special purpose specialized state funds, that fold the special link of the financial system of the state, that has concrete having a special purpose setting and certain a legislation independence. The characteristic of the centralized funds sign the sources forming and directions of the use of money is clearly certain and, accordingly, creation of such funds is determined the concrete by necessities states. That is why their composition and including to the budgets are determined by the legislation. Money that act as a special purpose funds, mainly directed on realization of the social policy of the state : financing providing of the population employment; state insurance in case of unemployment; in connection with the temporal loss of capacity and charges predefined by birth and burial place; payment of state pensions; social to security invalids in Ukraine; providing of the economic infrastructure development of economic infrastructure, etc.*

*The analysis of the disrobbed offences in the field of the having a special purpose specialized state funds testifies to the row of the basic charts according to that*

*they prepare and accomplished. Determination of maintenance of concept of the offences in the field of the having a special purpose specialized state funds is necessary for faultless application of their results in practice, deeper and aim of the aspiration study of the criminogenic terms, that cause the distribution of the outlined criminality, development of scientifically reasonable conclusions and recommendations are sent to the improvement of strategy and tactics of their counteraction.*

**Key words:** *offence, specialized funds, budgetary sphere, economic crimes, methods of finance.*

*Стаття надійшла 24 лютого 2014 р.*

УДК 343.92:741(477)

**О. М. Дуфенюк,  
М. Ю. Ковальська**

### **ТОПОГРАФІЧНІ ДОДАТКИ ДО ПРОТОКОЛІВ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ: ПОНЯТТЯ, СТРУКТУРА, ЗНАЧЕННЯ**

*Поглиблено теоретичне обґрунтування інтеграційних зв'язків топографії та криміналістичної науки, формулювання визначення поняття «топографічний додаток до протоколу слідчих (розушуківих) дій», з'ясування його структури та значення для процесу доказування. Наголошено на важливості формування алгоритму дій символічного позначення за допомогою графічної мови криміналістичної інформації та її процесуального оформлення з метою забезпечення можливості використання під час кримінального провадження.*

**Ключові слова:** *топографія, графічне зображення, протокол слідчих (розушуківих) дій, додаток, кримінальне провадження.*

**Постановка проблеми.** Людство безперервно вдосконалює свою майстерність перетворення інформації за допомогою знакової системи у графічні зображення, адже можливості реалізації асоціативного мислення та комплексного симультативного пізнання об'єктів, демонстрація істотних зв'язків між ними, наочність графічних презентаторів підвищують рівень сприйняття та обробки інформації. Зважаючи на ці позитивні властивості, механізм семіотичного заміщення об'єктивної реальності (денотату) графічним зображенням знайшов своє застосування і в криміналістичній діяльності. Утім питання щодо доцільності підготовки графічних додатків до протоколів слідчих (розушуківих) дій (далі – СРД), проблеми графічної підготовки праців-